

17. Social balance

Social balance

Indkomstniveauet i Danmark er højt, og indkomstforskellene er små sammenlignet med andre OECD-lande. Et højt indkomstniveau afhænger blandt andet af, at befolkningen uddanner sig efter evne og bidrager på arbejdsmarkedet i det omfang, de kan. Børn i Danmark kan vælge uddannelse efter evner og lyst uden at skele til forældrenes økonomiske formåen. Indkomstmobiliteten mellem generationer er høj i Danmark, og forældrenes baggrund spiller en mindre rolle i forhold til deres børns fremtidige muligheder. I mange andre lande er der væsentlig større sammenhæng mellem forældre og børns indkomster på tværs af generationer. De fleste i Danmark er aktive på arbejdsmarkedet, og få er på randen af arbejdsmarkedet. I Danmark kan alle få hjælp, hvis de mister arbejdet, bliver syge, får sociale problemer mv., og det er gratis at få en uddannelse.

De centrale konklusioner i dette kapitel er:

- Indkomstforskellene er steget i Danmark siden midten af 1990'erne, men Danmark er fortsat blandt de mest lige lande i OECD.
- Indkomstmobiliteten er høj i Danmark. Der er således en klar tendens til, at de fleste børn af forældre med forholdsvis lav indkomst opnår en højere placering i indkomstfordelingen end deres forældre.
- I Danmark er der sket et skift væk fra job med færdigheder på mellemniveau, men der er ikke tegn på, at dette har ført til, at forskellene i erhvervsindkomsterne er øget siden 2008. Der er heller ikke tegn på øget lønspredning for forskellige uddannelsesniveauer.

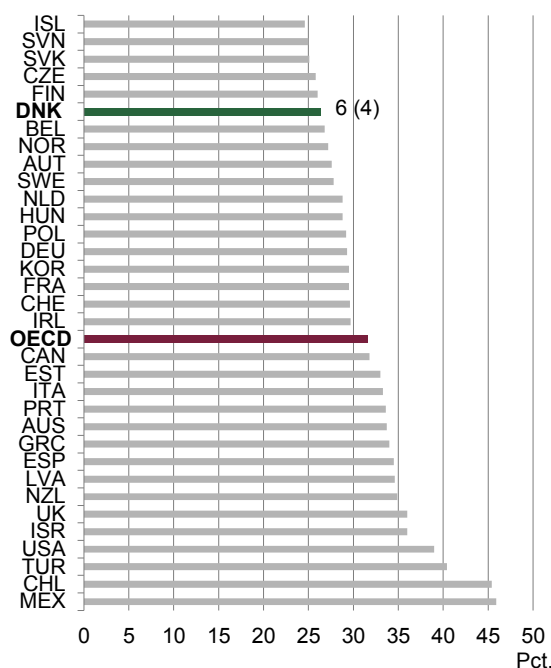
Indkomstforskelle

Danmark er blandt de lande med de mindste indkomstforskelle, se figur 17.1.¹

Siden midten af 1990'erne er indkomstforskellene steget moderat. Stigningen er foregået i ryk, men har overordnet set været svagere efter finanskrisen i 2008. Udviklingen i Danmark følger i store træk udviklingen i Sverige og Tyskland, som er lande Danmark normalt sammenlignes med. I 2015 er indkomstforskellene i Danmark væsentligt lavere end OECD-gennemsnittet og også under niveauet i fx Tyskland mens niveauet ligger meget tæt på indkomstforskellene i Sverige, se figur 17.2.

¹ Gini-koefficienten opsummerer de samlede indkomstforskelle i ét enkelt tal mellem nul og én (100 pct.). Hvis alle har samme indkomst, er Gini-koefficienten nul. Jo større indkomstforskellene er, desto større vil Gini-koefficienten være.

→ **Figur 17.1** Indkomstforskelle, 2015

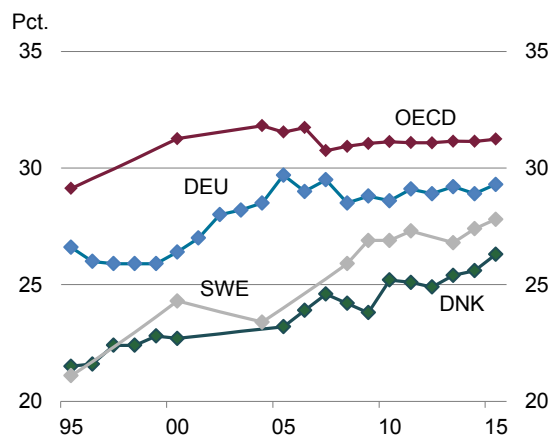


Anm.: Gini-koefficient for den årlige disponible indkomst for hele befolkningen. Data for AUS, HUN, ISL, MEX og NZL er fra 2014.

Kilde: OECD.

Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

→ **Figur 17.2** Indkomstforskelle i udvalgte lande og OECD, 1995-2015



Anm.: Databrud i 2012 grundet ny opgørelsesmetode. Gini-koefficient for den årlige disponible indkomst. For Danmark mangler observationer for 01-04. For Sverige mangler observationer i 96-99, 01-03, 05-07 og 12. For OECD mangler observationer for 96-99, 01-03.

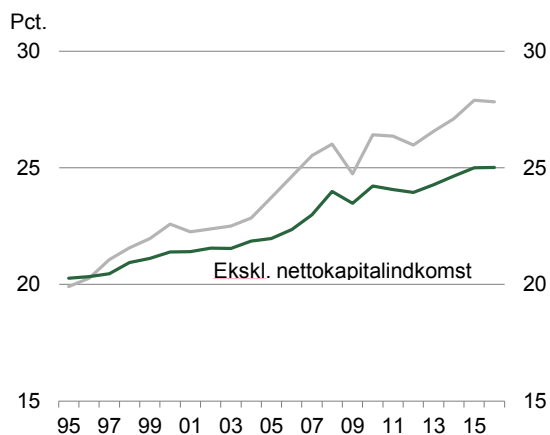
Kilde: OECD.

Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

For Danmarks vedkommende er stigende kapitalindkomster en væsentlig del af forklaringen på, at indkomstforskellene er blevet lidt større siden midten af 1990'erne. Hvis der ses bort fra kapitalindkomst, har stigningen i indkomstforskellene været noget mindre, se figur 17.3.

17. Social balance

→ **Figur 17.3** Indkomstforskelle i Danmark, 1995-2016



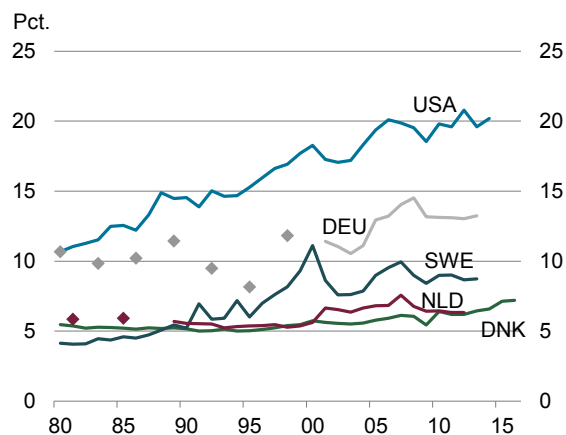
Anm.: Gini-koefficient for den årlige disponible indkomst.
Kilde: Fordeling og incitament 2017, Økonomi- og Indenrigsministeriet.
Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

Andre forhold har også haft betydning for øgede indkomstforskelle. Det gælder blandt andet ændringer i demografien. Andelen af studerende er fx vokset. Studerende har under studietiden en lav indkomst, men kan se frem til en forventet højere indkomst, når de er færdiguddannet. Når der fokuseres på årsindkomsterne i modsætning til livsindkomsterne, kan sådanne valg være med til at øge indkomstforskellene i de enkelte år.

I flere andre lande er der sket en udvikling, så en større andel af de samlede indkomster tilfalder den rigeste 1 pct. af indkomstfordelingen. Særligt i USA og til dels Tyskland er indkomsten for denne gruppe øget siden 1980. Denne udvikling kan ikke genfindes i Danmark, se figur 17.4.

I Danmark er den rigeste gruppe blandt andet kendetegnet ved en stærk tilknytning til arbejdsmarkedet, et højt uddannelsesniveau, en høj ugentlig arbejdstid og ved i højere grad at have påtaget sig ledelsesansvar end beskæftigede længere nede i indkomstfordelingen. For den rigeste 1 pct. af lønmodtagerne i de øvrige EU-lande gælder også, at de i særlig høj grad har en videregående uddannelse og er ansat i lederstillinger sammenlignet med lønmodtagere i den øvrige del af indkomstfordelingen.²

→ **Figur 17.4** Udvikling i indkomst, der tilfalder den rigeste 1 pct. af indkomstfordelingen, 1980-2016



Anm.: Indkomsten er opgjort før skat og indeholder også kapitalindkomster, men medtager ikke pensionsind- og -udbetalinger. Populationen er individer over 20 år. For uddybning, se Factbook.
Kilde: Data for Danmark er fra Økonomi- Indenrigsministeriet pba. lovmødelen. For øvrige lande er data fra World Wealth and Income Database.
Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

Et andet mål for størrelsen af indkomstforskelle er andelen af befolkningen i lavindkomstgruppen. Lavindkomstgruppen er personer, hvis disponible indkomst udgør mindre end 50 pct. af medianindkomsten. I 2015 udgjorde medianindkomsten³ 218.000 kr. Lavindkomstgruppen betegner dermed personer med en disponibel indkomst under en grænse på ca. 109.000 kr.⁴ efter skat. Det er altså en gruppe af personer, der har en relativt lav indkomst sammenlignet med indkomstniveauet i midten af indkomstfordelingen.

Selv i velstående lande med små indkomstforskelle vil der være personer med relativt lave disponible indkomster i forhold til resten af befolkningen. Ifølge OECD's opgørelse er 5½ pct. af den danske befolkning i 2014 i den såkaldte lavindkomstgruppe. Danmark er dermed blandt de lande med lavest andel af befolkningen i lavindkomstgruppen, se figur 17.5.

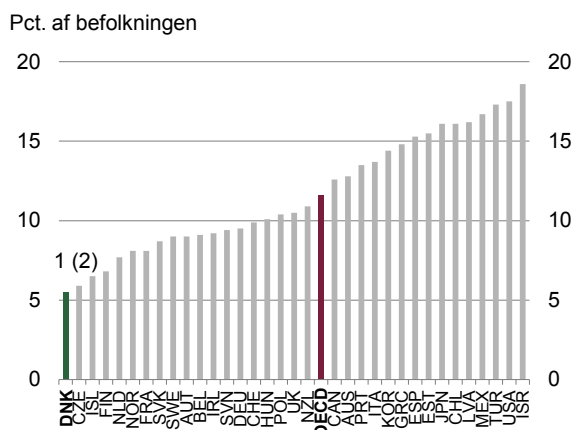
² Denk, O. (2015), "Who are the top 1% earners in Europe?", OECD Economics Department Working Papers, No. 1274, OECD Publishing, Paris.

³ Ækvivaleret disponibel indkomst. For definition heraf, se bilag 4.1 i *Fordeling og Incitament 2017*.

⁴ Fordeling og incitament 2017, Økonomi- og Indenrigsministeriet.

17. Social balance

→ **Figur 17.5** Andel i lavindkomstgruppen, 2014



Anm.: Lavindkomstgruppen er defineret ved personer med en disponibel indkomst under 50 pct. af medianindkomsten. OECD-tallene afviger fra de nationale opgørelser.

Kilde: OECD.

Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

Lavindkomstgruppen er – ligesom indkomstforskellene – steget siden midten af 1990'erne. Der kan være flere årsager til, at personer har relativt lave indkomster. For eksempel oplever mange selvstændige stor variation i indkomsten fra år til år. Samtidig er de fleste, der mister deres job, i arbejde igen inden for et halvt år. Desuden er 40 pct. af lavindkomstgruppen studerende, som typisk får en betydeligt større indkomst, når de er færdiguddannede.

Der er dog stadig personer, der i en længerevarende periode har en lav indkomst. Oplevelsen af det at have en lav indkomst er meget afhængig af, hvorvidt den lave indkomst er af mere langvarig karakter eller ej.⁵ I 2015 er det kun én pct. af befolkningen, der har opholdt sig i lavindkomstgruppen tre år i træk, se Factbook.

Social mobilitet

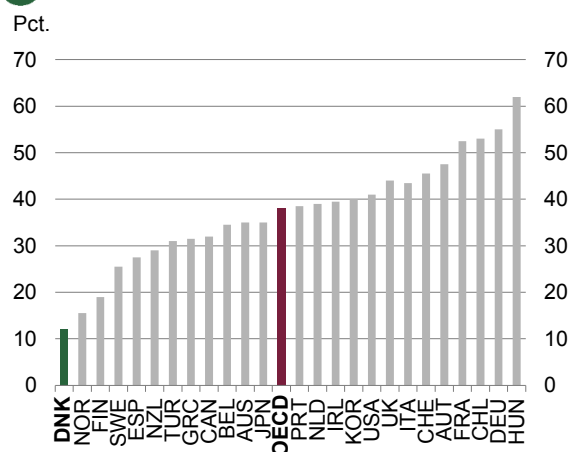
En høj indkomstmobilitet kan illustreres ved, at børn ikke ender samme sted i indkomstfordelingen som deres forældre. Dette kan være et billede på høj social mobilitet og mulighederne for at bryde negativ social arv. Høj social mobilitet betyder, at et barn kan forme sit liv efter egne ønsker og interesser, uafhængigt af forældrenes indkomst, uddannelse, netværk, formue mv.

I Danmark understøttes dette blandt andet ved, at alle har mulighed for at tage en uddannelse, der "matcher" deres ambitioner og evner. Det er ikke kun til glæde for den enkelte, men også for samfundet som

helhed, blandt andet fordi det øger den samlede velstand.

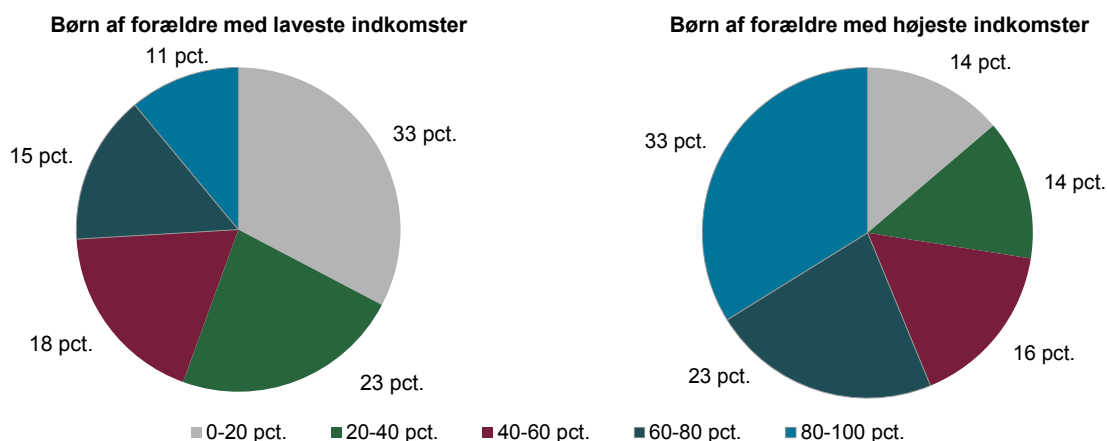
I en international sammenhæng er indkomstmobiliteten i Danmark høj. I Danmark er indkomstafhængigheden på tværs af generationer lav, hvilket betyder der er lav indkomstafhængighed på tværs af generationer. Det betyder, at børns indkomst i mindre grad afhænger af deres forældres indkomst, og dermed er indkomstmobiliteten høj, se figur 17.6.

→ **Figur 17.6** Indkomstafhængighed, 2017



17. Social balance

➔ **Figur 17.7** Placering i indkomstfordelingen for børn af forældre med hhv. laveste 20 pct. og højeste 20 pct. indkomster, gennemsnit for 2011-2014



Anm.: Årgang 1971-1974 som er i 39-41-årsalderen i 2010-2015 sammenlignet med deres forældre i aldersinterval 37-43 år. Indkomstmobiliteten er målt ved erhvervsindkomsten. Også personer med 0 kr. i erhvervsindkomst indgår i analyserne. Til brug for analysen er personerne opdelt i fem lige store grupper (kvintiler), hvor personerne med de laveste indkomster er i 1. kvintil, mens personerne med de højeste er i 5. indkomstkvintil.

Kilde: Fordeling og Incitament 2017, Økonomi- og Indenrigsministeriet.

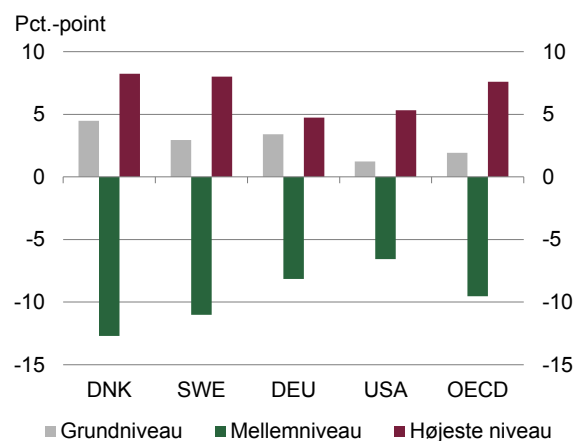
Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

Ændringer på arbejdsmarkedet og udviklingen i indkomster

Udviklingen på arbejdsmarkedet kan have stor indflydelse på sammenhængskraft og indkomstforskelle. Teknologiske fremskridt og globalisering har de senere år påvirket strukturerne på arbejdsmarkedet, også i Danmark, der i international sammenhæng er et digitalt foregangsland. I Danmark og i flere andre lande ses en tendens til færre job inden for mellemklassen både hvad angår færdigheder og løn, og omvendt flere job i hver sin ende af skalaen: job med grundniveau samt job der kræver højeste niveau af færdigheder. Det skyldes blandt andet en øget afindustrialisering og dermed en allokering af job fra fremstilling over til servicebranchen.⁶ Samtidig automatiseres flere job, se kapitel 7.

I Danmark er skiftet væk fra job med færdigheder på mellemniveau særligt udtalt sammenlignet med blandt andet Tyskland, USA og samlet for OECD. I perioden 1995-2015 er der sket et fald på knap 13 pct.-point i antallet af job med færdigheder på mellemniveau i Danmark, mens faldet er på godt 8 pct.-point i Tyskland. OECD-gennemsnittet ligger på knap 10 pct.-point. I Danmark er der særligt sket et skift over mod job med færdigheder på højeste niveau, hvilket også ses for OECD-landene samlet set, se figur 17.8.

➔ **Figur 17.8** Ændring i andel af samlet beskæftigelse fordelt på færdighedsniveau, 1995-2015



Anm.: Færdighedsniveau er opgjort ud fra ISCO-88. Grundniveau angiver hovedgruppe 5 og 9, hvori salgs-, service- og omsorgsarbejde samt rengøring, renovation mv. indgår. Mellemniveau angiver hovedgruppe 4, 7 og 8, hvori kontor-, håndværkspræget - og proces- og maskinoperatørarbejde samt transport- og anlægsarbejde indgår. Højeste niveau angiver hovedgruppe 1,2 og 3, hvori ledere på øverste niveau samt arbejde, der forudsætter færdigheder på højeste niveau og mellemniveau på tværs af sektorer indgår. I samlet beskæftigelse ses der bort fra job inden for landbrug, gartneri, jagt, skovbrug og fiskeri, samt job inden for militæret.

Kilde: OECD.

Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

Skiftet til flere job med færdigheder på grundniveau i Danmark kan blandt andet hænge sammen med en øget efterspørgsel efter job inden for servicefag fx i pleje- og omsorgserhverv, hvor arbejdsopgaverne typisk er karakteriseret som ikke-rutinebaserede manuelle job. Tilsvarende kan skiftet væk fra job med færdigheder på mellemniveau i Danmark blandt andet

⁶ OECD Employment Outlook 2017, OECD.

17. Social balance

forklares ved, at disse job indeholder flere rutinebase-rede arbejdsopgaver. Her er potentialet for automatisering oftere tilstede, ligesom automatisering åbner for nye, ikke-rutinebaseret og abstrakte arbejdsopgaver, som oftere varetages af medarbejdere med specialistfærdigheder.⁷ Sidstnævnte kan være en forklaring på skiftet til flere job, der kræver færdigheder på højeste videnniveau.

Disse skift i sammensætningen af job vil i princippet kunne få betydning for de målte lønforskelle. Det ses dog, at selvom der i perioden fra 2008 til 2014 er sket en stigning i forskellene i erhvervsindkomsterne på familieniveau⁸, er forskellen i de personlige erhvervsindkomster for fuldtidsbeskæftigede ikke øget.

Stigningen i forskellene i erhvervsindkomster afspejler blandt andet, at øget uddannelsestilbøjelighed har medført, at andelen af studerende med relativt lave erhvervsindkomster er øget, særligt i perioden efter 2008. Tilsvarende er andelen af over 65-årige med erhvervsindkomst steget i perioden, og en stigning i antallet af deltidsansatte vil kunne bidrage til at øge indkomstforskellene. Samtidig har loftet over indbetaling til ratepensioner måleteknisk medført en stigning i de observerede forskelle i erhvervsindkomsterne siden 2010, hvor loftet blev indført. Når der korrigeres for disse forhold, er der ikke tegn på, at forskellen i erhvervsindkomsterne er øget siden 2008. Ligeledes er der ikke tegn på øget lønspredning for forskellige uddannelsesniveauer.⁹

Integration

Deltagelse på arbejdsmarkedet er et vigtigt led i integration af indvandrere og efterkommere og er samtidig væsentligt for samfundets sociale sammenhængskraft. Den enkeltes muligheder for at forsørge sig selv og sin familie hænger også sammen med det at have en fast tilknytning til arbejdsmarkedet.

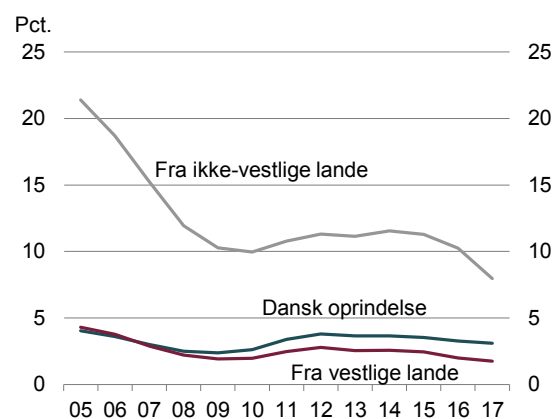
Selv om de fleste, der bliver ledige, hurtigt kommer tilbage i arbejde, findes der en randgruppe, som har svært ved at opnå fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Randgruppen er defineret ved antallet af personer, som i de sidste tre år har modtaget midlertidige indkomsterstøttende ydelser i mindst 80 pct. af tiden.

Særligt blandt indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande er der sket et stort fald i andelen, der indgår i randgruppen. I 2005 tilhørte 22 pct. af de 18-

64-årige i denne gruppe, mens andelen i 2009 var faldet til godt 10 pct. Efter i en periode at have ligget på et nogenlunde konstant omkring 10-11 pct. frem til 2016, sker der i 2017 igen et fald, så 8 pct. af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande i 2017 tilhører randgruppen. Faldet skyldes primært, at en større andel er kommet i beskæftigelse, hvilke skal ses i sammenhæng med de forbedrede konjunkturer. Der er dog fortsat en overrepræsentation af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande i randgruppen sammenlignet med indvandrere og efterkommere fra vestlige lande samt personer med dansk oprindelse.

Siden 2008 har andelen af indvandrere og efterkommere fra vestlige lande, som tilhører randgruppen, været godt 1 pct.-point lavere end for personer med dansk oprindelse, se figur 17.9.

➔ **Figur 17.9** Oprindelse og arbejdsmarkedets randgruppe, 18-64-årige, 2005-2017



Anm.: Personer i arbejdsmarkedets randgruppe med hhv. dansk, vestlig og ikke-vestlig oprindelse ift. det samlede antal 18-64-årige i de nævnte befolkningsgrupper. Figuren dækker over både indvandrere og efterkommere. Se Factbook for uddybning vedr. konsekvens af arbejdsmarkedsreformer for datagrundlaget.

Kilde: Beskæftigelsesministeriet, beregninger pba. Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM og Danmarks Statistik.

Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

Efter faldet i beskæftigelsesgraden i årene i kølvandet på den økonomiske krise, har beskæftigelsesgraden siden 2013 generelt været stigende i Danmark. Stigningen har været størst for vestlige indvandrere, der er gået fra at have en beskæftigelsesgrad på 61 pct. i 2012 til godt 65 pct. i 2016. Den mindste stigning ses for personer med dansk oprindelse, der dog med en beskæftigelsesgrad på knap 77 pct. i 2016 fortsat har det højeste beskæftigelsesniveau. Den laveste beskæftigelsesgrad ses hos ikke-vestligere indvandrere, der har ligget omkring 50 pct. i hele perioden. Udviklingen hos denne gruppe skal også ses i lyset af den øgede flygningstilstrømning de senere år, se figur 17.10.

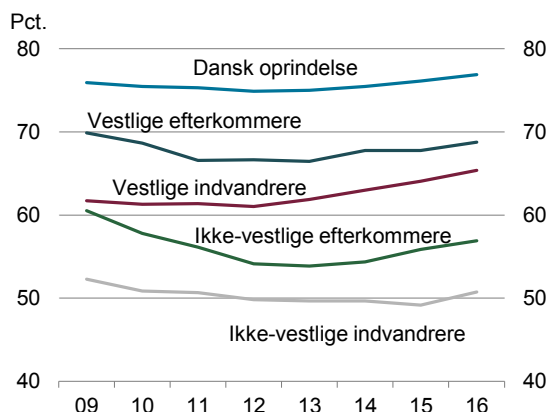
⁷ Autor & Dorn, 2013, *The Growth of Low-Skill Service Jobs and the Polarization of the US Labor Market*, AER.

⁸ Se fx *Dansk Økonomi, efterår 2016*, De Økonomiske Råd.

⁹ *Ikke tegn på øget lønspredning i Danmark*, Økonomisk Analyse nr. 28, april 2017, Økonomi- og Indenrigsministeriet.

17. Social balance

➔ **Figur 17.10** Beskæftigelsesgrad og oprindelse blandt 18-64 årige, 2009-2016

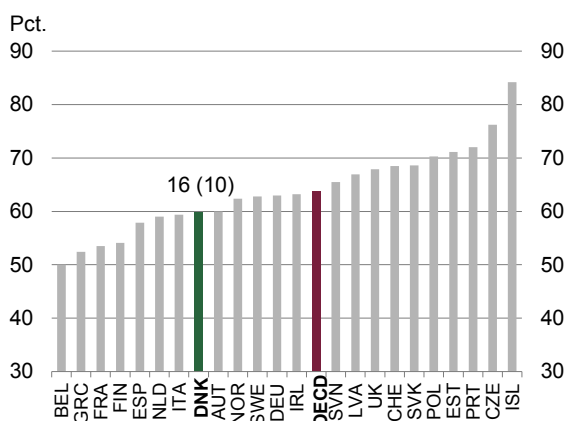


Anm.: Grundet databrud går figuren kun tilbage til 2009. Beskæftigelsesgraden er defineret som andel beskæftigede i aldersgruppen 18-64 årige. Kilde: Danmarks Statistik. Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

Beskæftigelse er en af vejene til integration. Ved at sammenholde beskæftigelsesgraden hos et lands etniske befolkning med beskæftigelsesgraden blandt indvandrere i det pågældende land fås en indikation på graden af integration.

Danmark har en høj beskæftigelsesgrad blandt personer med dansk oprindelse, men blandt indvandrere er beskæftigelsesgraden lavere. Beskæftigelsesgraden for indvandrere i Danmark er dog steget siden 2015 og ligger over OECD-gennemsnittet i 2017, når der måles på beskæftigelsesgraden blandt indvandrere fra lande uden for EU27, se figur 17.11.

➔ **Figur 17.11** Beskæftigelsesgrad blandt indvandrere fra ikke-EU-lande, 2017



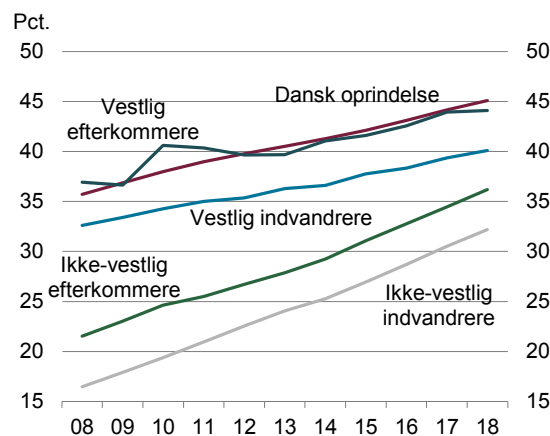
Anm.: Indvandrere fra ikke-EU27-lande dækker en bred vifte af personer, der både kan være personer fra vestlige og ikke-vestlige lande. Samtidig tager figuren heller ikke højde for fx uddannelsesmæssig baggrund og andre relevante faktorer i sammenligningen. Datakvaliteten kan variere på tværs af lande. Beskæftigelsesgraden er opgjort for 15-64 årige. Kilde: Eurostat. Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17

Der kan være betydelige forskelle i indvandreteres karakteristika på tværs af de betragtede lande, fx kompetenceniveauet blandt indvandreterne, alt efter hvorvidt det primære formål med indvandring er asyl eller beskæftigelse mv. Det kan påvirke beskæftigelsesgraden på tværs af lande.

Uddannelse er et af redskaberne til at fremme integration og fremtidig tilknytning til arbejdsmarkedet. Der har siden 2008 generelt været en stigning i andelen af 25-39 årige, der fuldfører en uddannelse. Dette gælder både personer med dansk oprindelse, ikke-vestlige indvandrere såvel som indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande.

I hele perioden har andelen af vestlige efterkommere, der har fuldført en videregående uddannelse ligget på niveau med andelen med dansk oprindelse. Således fuldfører godt 44 pct. af de 25-39 årige vestlige efterkommere i 2018 en videregående uddannelse, hvilket er tilfældet for 45 pct. af de 25-39 årige med dansk oprindelse. Den laveste fuldførelsesandel findes blandt de ikke-vestlige indvandrere, idet godt 32 pct. af de 25-39 årige i denne gruppe fuldfører en videregående uddannelse i 2018, se figur 17.12.

➔ **Figur 17.12** 25-39 årige med fuldført dansk videregående uddannelse fordelt på herkomst og oprindelse, 2008-2018



Anm.: Befolkningen er opgjort den 1. januar 2018, mens fuldførelse af uddannelse er opgjort i september/oktober 2017. Kun indvandrere, der er indvandret som 0-12 årige, er medtaget. Videregående uddannelse dækker over kort, mellemlang og lang videregående uddannelse samt bachelor.

Kilde: Udlændinge- og Integrationsministeriets udlændingedatabase i Danmarks Statistik. Figurdata: https://doi.org/10.30452/RVK_17